

نشریه علمی

پژوهش در نظام‌های آموزشی

دوره ۱۶، شماره ۵۸،

ص ۱۱۴-۱۲۸

پاییز ۱۴۰۱

شاپا (چاپی): ۱۳۲۴-۲۳۸۳

شاپا (الکترونیکی): ۲۳۴۱-۲۷۸۳

نمایه در ISC

www.jiera.ir

نشریه علمی
پژوهش در نظام‌های آموزشی تحت قانون
بین‌المللی کپی رایت Creative Commons: BY-NC
می باشد.

نوع مقاله:

مقاله اصیل پژوهشی

✉ نویسنده مسئول:

at.kalantar@yahoo.com

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۲/۰۵

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۱/۰۵/۰۵

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۶/۱۱

تاریخ انتشار: ۱۴۰۱/۰۷/۰۱

شناسایی راهبردهای طرح‌ریزی فرایند رشد شغلی دانش‌آموزان*

مجتبی حقانی زمیدانی

دانشجوی دکتری مشاوره، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران، ایران

✉ آتوسا کلانترهرمزی

دانشیار گروه مشاوره، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران، ایران

مهدی زارع بهرام‌آبادی

دانشیار گروه علوم رفتاری، پژوهشکده تحقیق و توسعه علوم انسانی، سازمان سمت، تهران، ایران

حسین سلیمی بجستانی

دانشیار، گروه مشاوره، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران، ایران

چکیده

پژوهش حاضر با هدف شناسایی راهبردهای مؤثر جهت طرح‌ریزی فرایند رشد مسیر شغلی دانش‌آموزان با استفاده از روش تحلیل مضمون انجام شد. جمعیت مورد مطالعه، اسناد و متون چاپ‌شده، اعم از کتب و مقالات مرتبط با رشد شغلی دانش‌آموزان در بازه زمانی بین سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۴۰۰ بودند. با توجه به ملاک‌های مورد نظر، تعداد ۲۱ مورد (۷ کتاب و ۱۴ مقاله) با بهره‌گیری از روش نمونه‌گیری هدفمند، به‌عنوان نمونه انتخاب شدند. داده‌ها پس از جمع‌آوری، با استفاده از روش تحلیل مضمون ۶ مرحله‌ای Braun and Clarke (2012) مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. بر اساس محتوای کتب و مقالات، ۴ مضمون فراگیر با عنوان «تدارک بسترهای اکتشافی؛ آماده‌سازی شغلی و طراحی زندگی؛ ایفای نقش نظام‌های خانواده - مدرسه؛ و اقدامات ملی»؛ ۸ مضمون سازمان‌دهنده شامل «مکاشفه شخصی؛ مکاشفه شغلی و آموزشی؛ آموزش و مهارت‌افزایی؛ طرح‌ریزی شغلی؛ انجام حمایت‌های خانوادگی؛ برنامه‌های مرتبط با شغل در مدرسه؛ اقدامات وزارت آموزش و پرورش؛ و فرهنگ‌سازی رشد شغلی» و ۱۰۶ مضمون پایه به دست آمد. با توجه به مضامین شناسایی شده، طرح‌ریزی رشد شغلی دانش‌آموزان در قالب یک فرایند رشدی پیش‌رونده، جهت انتقال موفقیت‌آمیز از مدرسه به دنیای کار ضروری است.

واژه‌های کلیدی:

تحلیل مضمون، دانش‌آموزان، راهبردها، رشد شغلی، طرح‌ریزی شغلی

* مقاله حاضر برگرفته از رساله دکتری رشته مشاوره دانشگاه علامه طباطبایی است.

استناد به این مقاله: حقانی زمیدانی، م.، کلانترهرمزی، آ.، زارع بهرام‌آبادی، م.، و سلیمی بجستانی، ح. (۱۴۰۱). شناسایی راهبردهای طرح‌ریزی فرایند رشد شغلی دانش‌آموزان. پژوهش در نظام‌های آموزشی، ۱۶(۵۸)، ۱۱۴-۱۲۸.

doi: 20.1001.1.23831324.1401.16.58.9.0

تصمیم‌سازی^۱ را در آن‌ها تقویت نماید (Watson et al., 2015). چنین برنامه‌هایی از دوره پیش‌دبستان با این فرض آغاز می‌شوند که رشد شغلی یک فرایند مادام‌العمر، پویا، پیوسته، تراکمی و تکاملی است (خراسانی و همکاران، ۱۳۹۵).

برنامه‌های جامع شغلی مدارس با توجه به شرایط رشدی و تکاملی دانش‌آموزان تدوین گردیده و فعالیت‌هایی تجربی را در برمی‌گیرند؛ بنابراین مهم است که رشد یکپارچه دانش‌آموزان از دوره کودکی در سراسر عمر و حوزه‌های مختلف مرتبط با آن از جمله رشد شغلی مدنظر قرار گیرد. برنامه‌های مرتبط با شغل در مدارس مستلزم توسعه الگوها و راهبردهای دقیقی برای تلفیق برنامه‌های درسی است که فرایند وصول به این هدف را تشریح و میسر سازد (Berns, 2015). راهبرد، الگویی است که به‌صورت هدفمند برای انجام فعالیت‌ها یا اقدامات، برنامه‌ریزی و تنظیم شده است. هدف از راهبردهای طرح‌ریزی مسیر شغلی این است که به دانش‌آموزان کمک کند تا به‌جای سرمایه‌گذاری منابع، زمان و سرمایه عمرشان در مسیری که با مهارت‌ها، ارزش‌ها، علایق و نیازهای آن‌ها و مقتضیات دنیای مشاغل و بازار کار مطابقت ندارد، تصمیمات هوشمندانه‌تری در مورد برنامه‌های شغلی خود بگیرند و هزینه‌گرافی برای تصمیمات ناآگاهانه خود ندهند (Roessler et al., 2009). بهره‌گیری از این راهبردها کمک می‌کند تا دانش‌آموزان با استفاده از پیش‌بینی و آینده‌نگری و بروز رفتارهای مسیر شغلی آینده‌نگر^۸ به‌صورت کاملاً آگاهانه و هوشیارانه، مهارت‌ها و توانمندیهای مشاغل مناسب با علاقه و استعداد خود را کسب کنند و بتوانند در آینده و دوره پس‌امدرسه شغل مناسبی داشته باشند و برای برخورد با چالش‌های دنیای کار آماده شوند (موسوی و همکاران، ۱۳۹۹). راهبردهای موفقیت در رشد مسیر شغلی به مربیان و اولیای مدارس نیز کمک می‌کند تا به دانش‌آموزان در فرآیند طرح‌ریزی و آماده‌سازی شغلی، خدمات مؤثری ارائه کنند (Radcliffe & Bos, 2013). اگر آموزش‌وپرورش فرصت‌های رشد خرده مهارت‌های موردنیاز برای طراحی چشم‌انداز زندگی شغلی^{۱۰} برای جامعه دانش‌آموزی را ایجاد

در گذشته نه‌چندان دور، عمده دانش‌آموزان بر این تصور بودند که پس از اتمام تحصیلاتشان، آماده ورود به دنیای کار می‌شوند؛ اما برخلاف این طرز فکر، تعداد زیادی از آن‌ها در یافتن شغل ناتوان هستند و احتمالاً تصور بسیار مبهمی از مسیرهای شغلی پیشرو دارند؛ چراکه برای مواجهه با دنیای متلاطم شغلی آینده آماده نشده و با شکاف مهارت‌ها^۱ روبرو هستند؛ وضعیتی که در آن آموزش‌های مدارس برای پاسخگویی به اقتضات محیط‌های شغلی مناسب نیست (Grigal et al., 2019; Bhat & Stevens, 2021). رشد و پیشرفت مهارت‌ها و شایستگی‌های لازم برای طرح‌ریزی زندگی / شغل^۲، باید زودهنگام و از کودکی شروع شود. به عقیده صاحب‌نظران، برنامه‌های مرتبط با شغل^۳ در مدارس و در مقاطع مختلف از عناصر اصلی فرایند تحصیلی همه دانش‌آموزان محسوب می‌شوند (ASCA, 2017^۴).

در حال حاضر در مدارس کشورهای مختلف دنیا، برنامه‌های جامعی در ارتباط با شغل اجرا می‌شوند که هدفمند و چندمرحله‌ای بوده و پیروی از دستورالعمل‌ها و معیارهای آن‌ها در راستای تحقق رشد شغلی، موجب می‌شود تا دانش‌آموزان انتقال موفقیت‌آمیزی را از مدرسه به دنیای مشاغل تجربه کنند (Dewi & Sutisna, 2019). فراگیری مهارت‌ها، رفتارها و دانشی که به دانش‌آموزان در این گذر و انتقال یاری رساند، از مسئولیت‌های اصلی مدارس به شمار می‌رود. تصمیم‌گیری در مورد یک مسیر شغلی می‌تواند بسیار دشوار باشد؛ با این حال درک هر چه بیشتر این فرآیند می‌تواند موجب شود تا افراد کنترل بیشتری در مدیریت مسیر شغلی خود داشته باشند. طی این فرآیند هر فرد باید مراحل را طی کند و با تکالیف رشدی مواجه شود (Mau, 2008؛ سمیعی و همکاران، ۱۳۹۰). وقتی رشد شغلی، نوید استمرار و تداوم می‌دهد، مشاوره شغلی و برنامه‌های کمک‌رسانی باید آماده عرضه خدمات به تمام اقشار دانش‌آموزان بوده و مهارت‌های طرح‌ریزی^۵، مکاشفه^۶، کسب اطلاعات درباره دنیای کار^۷ و

6. exploration
7. information about the world of work
8. decision making
9. proactive career behaviours
10. career life prespective

1. skills gap
2. life / career planning
3. career-related programs
4. American School Counselor Association (ASCA)
5. planning

دسترس و تحلیل درون‌مایه‌ها و مضامین اصلی، راهبردهای طرح‌ریزی فرایند رشد شغلی دانش‌آموزان را شناسایی نماید.

روش

این پژوهش، کیفی از نوع تحلیل مضمون بود. جامعه پژوهش شامل اسناد و متون چاپی (اعم از کتب و مقالات) در رابطه با رشد شغلی دانش‌آموزان در بازه زمانی سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۴۰۰ بود که در ارتباط مستقیمی با متون مشاوره شغلی و مشاوره مدرسه داشتند و با روش نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شدند. در بین کتب مرتبط با رشد شغلی دانش‌آموزان، ۷ مورد از مرتبط‌ترین و بروزترین منابع انتخاب شد. راهبردهای جستجو برای شناسایی پژوهش‌های مرتبط، به این شکل بود که در ابتدا، طیف گسترده‌ای از کلید واژگان شامل «رشد شغلی، رشد مسیر شغلی، توسعه حرفه‌ای، الگوی رشد شغلی، مسیر شغلی، مسیر تحصیلی، هدایت مسیر شغلی، رشد شغلی دانش‌آموزان، مسیر شغلی دانش‌آموزان، طرح‌ریزی شغلی، تحول شغلی» انتخاب و در پایگاه‌های اطلاعاتی معتبری همچون «Noormags»، «civilica»، «Magiran»، «SID» و «Google Scholar» مورد جستجو قرار گرفتند. محدوده زمانی جستجو از ۱ الی ۳۰ دی‌ماه ۱۴۰۰ بود. معیارهای ورود برای انتخاب مطالعات، شامل مقالات پژوهشی اصیل به زبان فارسی بود که دوره‌های کودکی و نوجوانی (ابتدایی تا متوسطه دوم) را پوشش می‌دادند. مطالعاتی که بر شرکت‌کنندگان بزرگ‌تر از ۱۸ سال تکیه داشتند و امکان دسترسی به متن کامل آن‌ها فراهم نبود، از فرآیند بررسی حذف شدند. نتیجه جستجو، بازیابی تعداد ۲۲۱ مطالعه فارسی بود. نتایج جستجوهای مختلف در نرم‌افزار مدیریت منابع اندنوت^۱ وارد شدند تا همپوشانی‌ها شناسایی و حذف شوند. در این، تعداد ۱۳۵ مطالعه غیرتکراری شناسایی شد. به دلیل نقصان اطلاعاتی و عدم توان پاسخگویی به هدف پژوهش و بررسی معیارهای ورود و خروج، تعداد ۱۲۱ مورد از این منابع حذف و در نهایت ۱۴ مورد، در گزینش نهایی حضور داشتند.

در پژوهش حاضر به منظور تجزیه و تحلیل داده‌های متنی از روش تحلیل مضمون^۳ ۶ مرحله‌ای (Braun & Clarke, 2006)

نماید، امکان شکوفایی استعدادها و قابلیت‌های آن‌ها در کلیه ابعاد را فراهم می‌کند (Sciarrà, 2004). باین حال در نظام آموزشی کشور و در دوره‌های گوناگون تحصیل اعم از مدرسه و دانشگاه، آموزش در سطح نظری خلاصه شده و مهارت‌آموزی عملی کمتر اتفاق می‌افتد. نتایج پژوهش‌های صادقی (۱۳۹۰) و اقبالی (۱۳۹۳) بیانگر این مطلب است که عملکرد مدارس ز دیدگاه دانش‌آموزان و والدین آن‌ها در محور رشد شغلی، بیشتر متمرکز بر معرفی و انتخاب رشته‌های تحصیلی است و وسایل ارتباط جمعی، برنامه‌های هفته مشاغل، درس برنامه‌ریزی تحصیلی و شغلی نیز هر کدام به صورت مقطعی به این مهم پرداخته‌اند. نتایج پژوهش نویدی (۱۳۹۶)؛ ذبیحی جلالی زواره (۱۳۹۶)؛ رضایی مانی و همکاران (۱۳۹۸) و تعداد دیگری از پژوهش‌ها نیز نشان می‌دهد که یکی از چالش‌های پایدار برنامه هدایت تحصیلی ایران، آشنا نبودن دانش‌آموزان با شرایط عملی اشتغال است که منجر می‌شود تا رشد شغلی مطلوبی در دانش‌آموزان ایجاد نگردد.

از این رو، یکی از دلایل اصلی انجام اصلاحات در ساختار آموزش و پرورش، کاهش شکاف و فاصله بین دو نظام آموزشی و اقتصادی است؛ و بر این مبنا، اولین گام در این راستا انتخاب یک برنامه آموزشی مبتنی بر راهبردهای طرح‌ریزی مسیر شغلی است. بنابراین تلفیق مهارت‌های رشدی موردنیاز برای زندگی کردن در قرن ۲۱ با آموزش‌های کلاسی، یکی از راه‌های آماده‌سازی دانش‌آموزان برای چشم‌انداز نامعلوم شغلی^۱ پیش رو آن‌هاست (Jackson et al., 2020). اگر دوازده سال تحصیلی را دوازده پله برای رشد و پیشرفت در عرصه شغلی در نظر بگیریم؛ به این معناست که دانش‌آموز باید پس از پیمودن پله دوازدهم به سطحی از توانمندی و برخورداری از دانش و مهارت دست یابد که برای ورود به عرصه فعالیت، کار و تلاش در اجتماع آماده باشد؛ اما این امر در شاکله نظام آموزشی کشور به شکل موفقیت‌آمیزی محقق نشده و از مطالبات جدی سند تحول بنیادین آموزش و پرورش است. تحقق این مهم نیازمند برنامه‌ریزی‌های مبتنی بر پژوهش‌ها و یافته‌های علمی است. با توجه به اهمیت این مسئله، پژوهش حاضر درصدد است تا با رجوع به منابع مکتوب و اسناد در

3. thematic analysis

1. uncertain career landscape

2. EndNote

داده‌ها در قالب مضامین عرضه شد. همچنین سعی شد تا شواهد کافی و مناسبی در مورد مضامین موجود در داده‌ها فراهم شود.

جهت رعایت قابلیت اعتماد پژوهش، نخست سطر به سطر اسناد چندین بار مطالعه شده و کدگذاری به صورت دستی و بدون استفاده از نرم‌افزار صورت پذیرفت (ملاک حساسیت پژوهشگر و درگیری با داده‌ها در طی فرایند پژوهش)؛ همچنین با بهره‌گیری از نظرات اساتید و خبرگان امر، تلاش شد تا بهترین منابع و اسناد جهت تحلیل انتخاب شوند (ملاک متناسب بودن نمونه)؛ گردآوری و تحلیل هم‌زمان داده‌ها و رعایت حرکت مکرر رفت و برگشتی بین داده‌ها و کدها نیز ملاک دیگری جهت تضمین اعتبار پژوهش بود. در نهایت شبکه مضامین به دست آمده در اختیار ۲ نفر از اساتید رشته مشاوره قرار گرفت و بر اساس نظرات آنان، مضمون‌های حاصله، اصلاح شد.

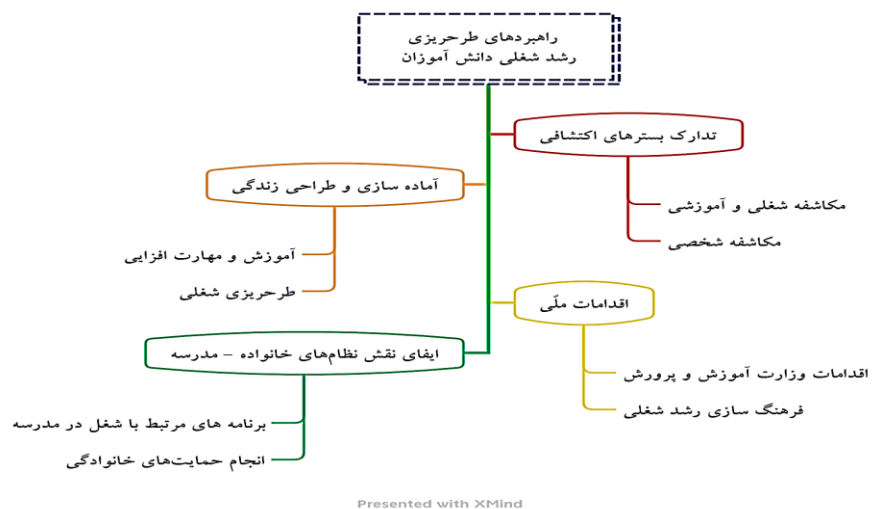
یافته‌ها

تحلیل مضمون کتب و مقالات منجر به شناسایی ۴ مضمون فراگیر؛ ۸ مضمون سازمان‌دهنده و ۱۰۶ مضمون پایه شد (شکل ۱). در ادامه در مورد هریک از مضامین فراگیر، توضیحاتی ارائه می‌شود.

استفاده شد که شامل این مراحل است: (۱) آشنایی با داده‌ها؛ در این مرحله داده‌ها از سوی پژوهشگر، به‌طور مکرر و به شیوه‌ای فعال بررسی، مطالعه و مرور شد. قبل از شروع کدگذاری، یک بار تمامی منابع مذکور مورد مطالعه قرار گرفت و ایده‌ها و الگوهای کلی شناسایی شد؛ (۲) ایجاد کدهای اولیه و کدگذاری؛ در این مرحله سعی شد تا کدگذاری به شیوه‌ای انجام شود که کدهای استخراجی، تغییرپذیر و تکراری نبوده، محدود به قلمرو پژوهش و به شکلی واضح بر موضوع تحقیق متمرکز باشد؛ (۳) جستجو و شناخت مضامین؛ در این گام، تحلیل در سطح بالاتری از کدها انجام شد. کدهای به دست آمده در قالب مضامینی مرتب و برای تشکیل مضمون پایه ترکیب و تلفیق شدند. نتایج تحلیل مضمون در این مرحله به گروه راهبری پژوهش (اساتید راهنما و مشاوران) ارائه و نظرات تکمیلی و انتقادی آنان در بازبینی مضامین مورد استفاده قرار گرفت؛ (۴) ترسیم شبکه مضامین؛ در این بخش شبکه‌ای از مضامین مستخرج، با ارتباطات و پیوندهای فی‌مابین آن‌ها، ترسیم شد؛ (۵) تحلیل شبکه مضامین؛ در این مرحله برخی از مضامین در یکدیگر ادغام و برخی دیگر به دو یا چند مضمون جداگانه تقسیم شدند. همچنین مضامین نهایی، معین و نام‌گذاری شدند؛ (۶) تدوین گزارش؛ در این مرحله تحلیل و تدوین گزارش نهایی، انجام شد. نتیجه تحلیل مضمون به شیوه‌ای مختصر، منسجم، منطقی، غیرتکراری و برآمده از

شکل ۱.

شبکه مضامین فراگیر و سازمان‌دهنده راهبردهای طرح‌ریزی فرایند رشد شغلی دانش‌آموزان

در توضیح مضمون «ایفای نقش نظام‌های خانواده - مدرسه» می‌توان گفت که مسیر رشد شغلی افراد، سال‌ها قبل از تولد شروع شده است. این مسئله زمانی معنا پیدا می‌کند که نقش و حمایت والدین (آرزوها، حسرت‌ها، نگرش‌ها، شخصیت، پیشینه شغلی - تحصیلی و غیره) و سایر اعضای خانواده هسته‌ای و گسترده را مدنظر قرار دهیم. حمایت‌های اطلاعاتی و عاطفی خانواده و پشتیبانی از استقلال فرزندان و گشوده بودن نسبت به تصمیمات شغلی آنان، در رشد آرزوها و انتظارات شغلی فرزندان تأثیر بسزایی دارد. سال‌های طولانی حضور دانش‌آموزان در مدرسه، نیازمند طرح‌ریزی هدفمند و اجرای برنامه‌های مرتبط با رشد شغلی در مدارس است. هم خانواده و هم مدرسه می‌بایست تأکید صرف بر رشد تحصیلی را کنار گذاشته و رشد همه‌جانبه و یکپارچه را مدنظر داشته باشند و از این طریق موجبات تجربه‌اندوزی از محیط‌های شغلی واقعی را برای دانش‌آموزان فراهم سازند.

در توضیح مضمون «اقدامات ملی» می‌توان گفت که با توجه به تأکیدات حاکمیتی، به‌ویژه در سال‌های اخیر، در مورد اهمیت کار، اشتغال، تولید و مسائلی از این دست؛ به نظر باید در سطح کشوری برنامه‌هایی به اجرا درآید؛ سیاست‌های اشتغال کشوری، منطقه‌ای و استانی با توجه به ظرفیت‌های بومی و آمایش سرزمینی و اطلاعات این‌چنینی اگر با نظام راهنمایی شغلی ترکیب شود، شاهد هدایت تحصیلی - شغلی کاراتری خواهیم بود. قطعاً نگاه سیستمی و نظام‌مند باید بر جریان‌ات مسیریابی شغلی حاکم باشد تا این روند به‌خوبی به انجام برسد. مهم‌ترین تکلیف وزارت آموزش و پرورش، تدوین و تبیین عملیاتی سیاست‌های حوزه رشد شغلی و ابلاغ راهبردها و راهکارهای اجرایی در این زمینه است. همچنین زمینه‌سازی برای هماهنگی و وحدت کلمه نظام‌های دخیل در رشد شغلی (همچون خانواده، مدارس، صنایع، نهادهای تجاری و سایر ارکان اجتماعی) و فرهنگ‌سازی رشد شغلی از دیگر مأموریت‌های حسّاس و خطیر این وزارتخانه و سایر ارکان ملی به شمار می‌رود.

در توضیح مضمون «تدارک بسترهای اکتشافی» می‌توان گفت که رشد شغلی، نیازمند پرورش مهارت‌های کاوشگری و مکاشفه^۱ است. با نگاه فرامردن^۲ فراگیر در بازار کار قرن ۲۱، دانش‌آموزان می‌بایست فرایند «خودشناسی و انتخاب شغل» را به‌عنوان پروژه‌ای در نظر بگیرند که به تدریج در حال تکمیل و در ادامه مستلزم بازنگری‌های متعدد است. در این فضا، نگاه‌های ایستا و اثبات‌گرایانه^۳ قرن بیستمی نیازمند تجدیدنظر جدی است. برای مثال در نظر گرفتن دانش‌آموزان به‌عنوان افرادی که «دارای انواع شخصیت‌های شغلی از پیش تعیین‌شده و برای طبقه‌ای از مشاغل مناسب هستند» در این نگاه منسوخ است. این امر در مورد دنیای مشاغل هم صادق است و استخدام ثابت و پایدار و سازمان امن^۴ قرن بیستم، جای خود را به کار انعطاف‌پذیر^۵ و سازمان‌های متغیر و بی‌ثبات داده است. لذا یادگیری مبتنی بر تجارب^۶، جهت تکمیل این دو حوزه مهم نگرشی و شناختی (مکاشفه شخصی و شغلی) قابل توصیه است.

در توضیح مضمون «آماده‌سازی شغلی و طراحی زندگی» می‌توان گفت که آمادگی شغلی، پل یا مرحله مقدماتی است که نشان‌دهنده گذر از زندگی دانش‌آموزی در محیط مدرسه به دنیای کار است. آموزش شایستگی‌های آمادگی شغلی و مهارت‌های نرم، گامی است در راستای پر کردن شکاف بین آموزش‌های رسمی و تقاضای محیط کار؛ مفهومی که از آن به «شکاف مهارت‌ها» تعبیر می‌شود. بسیار محتمل است که دانش‌آموزانی که آمادگی لازم برای مشاغل آینده را ندارند، محکوم به حضور در رده‌های پایین بازار کار آینده باشند؛ لذا آماده‌سازی شغلی فارغ‌التحصیلان مدارس، یکی از راهبردهای اصلی جهت غلبه بر این مسئله است. گام ابتدایی در این زمینه، ایجاد دغدغه نسبت به مسیر شغلی - تحصیلی آینده است. در طراحی زندگی، فرد با قبول خودمختاری و مسئولیت‌پذیری، تلاش می‌کند تا مصالحی را که طبیعت و تربیت در اختیار او قرار داده، در یکدیگر ترکیب نموده، تصمیمات سازنده‌ای بگیرد و معمار سرنوشت خود باشد.

4. secure organization
5. flexible work
6. experiential - based learning

1. exploration
2. postmodern
3. positivist

جدول ۱.

نتایج نهایی حاصل از کدگذاری و تحلیل مضامین

مضامین فراگیر	مضامین سازمان‌دهنده	مضامین پایه	منبع
تدارک بسترهای اکتشافی	مکاشفه شخصی	سنجش های کمی و کیفی؛ تمرین های خودآگاهی؛ شناخت نقاط قوت، استعدادها و توانایی های ویژه؛ تجلی سمیعی و همکاران و شناسایی استعداد در بستر تجربه؛ در جستجوی جریان و غرقگی؛ خودنظاره‌گری و خودثبتي؛ خودکاوی و تعمق بر تجارب؛ شرح حال‌نویسی و خودزندگینامه؛ روشن‌سازی (ارزش‌ها، علایق و غیره)؛ مشاهده و مصاحبه های مشاوره‌ای؛ ارائه بازخورد	زنکر (۱۳۹۸)؛ شفیع‌آبادی (۱۳۹۶)؛ زندی پور (۱۳۹۲)؛ سمیعی و همکاران (۱۳۹۰)؛ آمونسون و همکاران (۱۳۹۸)؛ لپیتک (۱۳۹۰)؛ لپیتک (۱۳۹۹)؛ صادقی و همکاران (۱۳۹۰)؛ شرفی و نجفی هزارجریبی (۱۳۹۶)؛ پردلان و همکاران (۱۳۹۵)؛ پریشانی و نیلفروشان (۱۳۹۳)
مکاشفه شغلی و آموزشی	فعالیت های اکتشافی تجربه‌بنیاد؛ بازدید، سفر میدانی، گردش علمی و اردوهای شغلی؛ مصاحبه با صاحبان حرف و مشاغل؛ نمایشگاه‌های معرفی مشاغل؛ کسب و افزایش اطلاعات شغلی؛ مطالعه جزوات، بروشورها و کتب؛ کار پاره‌وقت و اشتغال در ایام فراغت؛ کارآموزی و کارورزی؛ آشنایی با نیازهای شغلی فعلی و آینده بازار کار ملی و بین‌المللی؛ شناخت محیط‌های شغلی و طبقات مشاغل؛ شناسایی نظام آموزشی - تحصیلی؛ بازی و ایفای نقش؛ ترسیم شجره‌نگار شغلی	زنکر (۱۳۹۸)؛ شفیع‌آبادی (۱۳۹۶)؛ زندی پور (۱۳۹۲)؛ سمیعی و همکاران (۱۳۹۰)؛ آمونسون و همکاران (۱۳۹۸)؛ لپیتک (۱۳۹۰)؛ لپیتک (۱۳۹۹)؛ کسب و افزایش اطلاعات شغلی؛ مطالعه جزوات، بروشورها و کتب؛ کار پاره‌وقت و اشتغال در ایام فراغت؛ کارآموزی و کارورزی؛ آشنایی با نیازهای شغلی فعلی و آینده بازار کار ملی و بین‌المللی؛ شناخت محیط‌های شغلی و طبقات مشاغل؛ شناسایی نظام آموزشی - تحصیلی؛ بازی و ایفای نقش؛ ترسیم شجره‌نگار شغلی	زنکر (۱۳۹۸)؛ شفیع‌آبادی (۱۳۹۶)؛ زندی پور (۱۳۹۲)؛ سمیعی و همکاران (۱۳۹۰)؛ آمونسون و همکاران (۱۳۹۸)؛ لپیتک (۱۳۹۰)؛ لپیتک (۱۳۹۹)؛ کسب و افزایش اطلاعات شغلی؛ مطالعه جزوات، بروشورها و کتب؛ کار پاره‌وقت و اشتغال در ایام فراغت؛ کارآموزی و کارورزی؛ آشنایی با نیازهای شغلی فعلی و آینده بازار کار ملی و بین‌المللی؛ شناخت محیط‌های شغلی و طبقات مشاغل؛ شناسایی نظام آموزشی - تحصیلی؛ بازی و ایفای نقش؛ ترسیم شجره‌نگار شغلی
آماده‌سازی شغلی و طراحی زندگی	آموزش مهارت‌ها و آموزش مهارت‌افزایی	آموزش مهارت‌ها، نگرش‌ها و دانش های پایه؛ آموزش شایستگی های آمادگی شغلی و مهارت‌های نرم؛ تعلیم راهبردها و فنون کاریابی؛ اهتمام به یادگیری مادام‌العمر؛ آموزش کارآفرینی؛ آموزش خودنظم‌بخشی و تنظیم هیجانات؛ آموزش شبکه‌سازی شغلی؛ یادگیری مهارت های شغلی خاص؛ آموزش مهارت شکار و نگهداری شغل؛ آموزش مهارت های بین فردی؛ آموزش جرات‌ورزی و ابراز وجود؛ آموزش خوش بینی؛ آموزش و پرورش خلاقیت؛ پرورش تفکر نقادانه؛ افزایش ظرفیت انعطاف پذیری، تحمل ابهام و ریسک‌پذیری؛ آموزش رزومه‌نویسی؛ توانمندسازی شغلی؛ آموزش فرمول کسب‌وکار؛ آموزش و انتقال ارزش‌های اخلاق کار؛ ارتقاء تاب‌آوری و صبر؛ به چالش کشیدن کلیشه‌های شغلی؛ آموزش های مبتنی بر رسانه؛ کسب اعتمادبه‌نفس جهت خروج از منطقه امن	زنکر (۱۳۹۸)؛ شفیع‌آبادی (۱۳۹۶)؛ زندی پور (۱۳۹۲)؛ سمیعی و همکاران (۱۳۹۰)؛ آمونسون و همکاران (۱۳۹۸)؛ لپیتک (۱۳۹۰)؛ لپیتک (۱۳۹۹)؛ کسب و افزایش اطلاعات شغلی؛ مطالعه جزوات، بروشورها و کتب؛ کار پاره‌وقت و اشتغال در ایام فراغت؛ کارآموزی و کارورزی؛ آشنایی با نیازهای شغلی فعلی و آینده بازار کار ملی و بین‌المللی؛ شناخت محیط‌های شغلی و طبقات مشاغل؛ شناسایی نظام آموزشی - تحصیلی؛ بازی و ایفای نقش؛ ترسیم شجره‌نگار شغلی
طرح‌ریزی شغلی	هشیاری‌افزایی شغلی؛ ایجاد و توسعه دغدغه شغلی؛ تحریک و تقویت حس کنجکاوی و جستجوگری؛ اتخاذ نگاه فرابندی به رشد شغلی؛ تشکیل جهان بینی و چشم‌انداز شغلی؛ اهتمام به مفاهیم عمر و زندگی آینده؛ شروع زود هنگام آموزش های شغلی از ابتدایی و پیش از همکاران (۱۳۹۶)	زنکر (۱۳۹۸)؛ شفیع‌آبادی (۱۳۹۶)؛ زندی پور (۱۳۹۲)؛ سمیعی و همکاران (۱۳۹۰)؛ آمونسون و همکاران (۱۳۹۸)؛ لپیتک (۱۳۹۰)؛ لپیتک (۱۳۹۹)؛ کسب و افزایش اطلاعات شغلی؛ مطالعه جزوات، بروشورها و کتب؛ کار پاره‌وقت و اشتغال در ایام فراغت؛ کارآموزی و کارورزی؛ آشنایی با نیازهای شغلی فعلی و آینده بازار کار ملی و بین‌المللی؛ شناخت محیط‌های شغلی و طبقات مشاغل؛ شناسایی نظام آموزشی - تحصیلی؛ بازی و ایفای نقش؛ ترسیم شجره‌نگار شغلی	زنکر (۱۳۹۸)؛ شفیع‌آبادی (۱۳۹۶)؛ زندی پور (۱۳۹۲)؛ سمیعی و همکاران (۱۳۹۰)؛ آمونسون و همکاران (۱۳۹۸)؛ لپیتک (۱۳۹۰)؛ لپیتک (۱۳۹۹)؛ کسب و افزایش اطلاعات شغلی؛ مطالعه جزوات، بروشورها و کتب؛ کار پاره‌وقت و اشتغال در ایام فراغت؛ کارآموزی و کارورزی؛ آشنایی با نیازهای شغلی فعلی و آینده بازار کار ملی و بین‌المللی؛ شناخت محیط‌های شغلی و طبقات مشاغل؛ شناسایی نظام آموزشی - تحصیلی؛ بازی و ایفای نقش؛ ترسیم شجره‌نگار شغلی

مضامین فراگیر	مضامین سازمان‌دهنده	مضامین پایه	منبع
		آن؛ آموزش مهارت‌های حل مسئله و تصمیم‌گیری؛ پرورش قدرت تحلیل گزینه‌های شغلی و مسیریابی؛ طرح‌ریزی تجسمی-تخیلی و ماکت‌سازی آینده؛ تمرینات برنامه‌ریزی و تهیه برنامه شغلی فردی؛ هدف‌گذاری واقع‌بینانه شغلی؛ مربیگری (کوچینگ)؛ بهره‌گیری از برنامه‌های مشاوره شغلی رایانه‌ای	
ایفای نقش نظام‌های خانواده - مدرسه	انجام حمایت‌های خانوادگی	هشیارافزایی و ایجاد دغدغه در والدین در زمینه حوزه رشد همه‌جانبه فرزندان؛ حمایت خانواده از فرایند تجربه سمیعی و همکاران (۱۳۹۰)؛ آمونسون و همکاران (۱۳۹۸)؛ مکا شفه؛ دلگرم‌سازی و ترغیب (تزیق انگیزه و امید)؛ (۱۳۹۹)؛ لپتک (۱۳۹۰)؛ ساویکاس (۱۳۹۸)؛ گل‌پیچ و احترام گذاشتن به خودمختاری، رشد استقلال و حق همکاران (۱۳۹۶)؛ صادقی و همکاران (۱۳۹۱)؛ اشرفی و انتخاب فرزندان؛ غنی‌سازی شغلی محیط رشد فرزند نجفی‌هزارجریبی (۱۳۹۶)	
		برنامه‌های مرتبط با یکپارچه و فرآیندی به رشد همه‌جانبه (شغلی، تحصیلی، شخصی / اجتماعی)؛ القای شغل (تلفیق برنامه درسی و شغلی)؛ بسترسازی کشف و مدیریت استعداد با نگاه فرآیندی؛ تأسیس مرکز ارائه اطلاعات شغلی (مرکز رشد شغلی)؛ دغدغه‌مندی و ایفای نقش معلمان و اولیای ذیحی جلالی‌زاده و همکاران (۱۳۹۸)؛ دهاقین و همکاران (۱۳۹۶)؛ گل‌پیچ و همکاران (۱۳۹۹)؛ معرفت‌مشاغل (دعوت از شاغلین جهت ایراد سخنرانی)؛ (۱۳۹۶)؛ صادقی و همکاران (۱۳۹۱)؛ اشرفی و تشکیل پرونده و پورتفولیوی رشد شغلی؛ کاربردی کردن مباحث درسی (عمل محوری) و اجتناب از حافظه‌گرایی پریشانی و نیلفروشان (۱۳۹۳)	
		صرف؛ اتصال تحصیل، کار و زندگی؛ جدیت در اجرای هفته مشاغل؛ ایفای نقش ویژه توسط مشاور مدرسه (به عنوان راهبر تحول)؛ اهمیت ویژه معاونت پرورشی مدارس در پشتیبانی از فرآیندهای رشدی؛ مداخلات راهنمایی، مشاوره‌ای و درمانی فردی و گروهی؛ درمان اختلالات و مشکلات جسمی - ذهنی؛ آموزش پیوسته ارکان مدرسه در زمینه اصول و فنون راهنمایی تحصیلی - شغلی؛ تغییر و اصلاح شیوه‌های عمل به‌بخشنامه‌ها و طرح‌های موجود؛ دوری از بخشنامه‌زدگی و شعارزدگی؛ مشاهدات همه‌جانبه رفتاری دانش‌آموزان؛ توجه به هوش‌های چندگانه؛ اجرای طرح‌های از مدرسه تا کار	
اقدامات ملی آموزش و پرورش	اقدامات وزارت آموزش و پرورش	تأسیس پایگاه اطلاع‌رسانی و خدماتی جامع رشد شغلی؛ ایجاد مرکز پژوهش ملی در هدایت شغلی؛ ایجاد شبکه شغلی ملی؛ ایجاد باشگاه‌های شغلی؛ تدوین سیاست‌های رشد شغلی دانش‌آموزان؛ تبیین عملیاتی اسناد بالادستی؛ (۱۳۹۱)؛ پریشانی و نیلفروشان (۱۳۹۳)؛ طراحی برنامه‌های بلندمدت و چشم‌انداز شغلی؛ برنامه‌ریزی برای هم‌افزایی ارکان مدرسه، خانواده و	

مضامین فراگیر	مضامین سازمان‌دهنده	مضامین پایه	منبع
		جامعه؛ تشویق مشارکت‌های مردمی؛ هماهنگی و وحدت کلمه نظام‌های دخیل؛ ایفای نقش توسط صنایع و نهادهای تجاری (ارتباط صنعت و نظام آموزشی)؛ اصلاح برنامه جذب و تربیت معلم؛ تحقق شعار هر پایه؛ یک مهارت شغلی (کاردانش برای کلیه رشته‌ها)؛	
فرهنگ‌سازی رشد شغلی	ترویج فرهنگ کار، تلاش و اشتغال؛ تغییر نگاه والدین و مسئولین و آماده‌سازی افکار عمومی جامعه؛ استفاده از ظرفیت رسانه‌ها گروهی و صداوسیما؛ ترسیم راه‌های متعدد موفقیت و دروی از نگاه فقط تحصیل؛ اعتباربخشی به کلیه مشاغل مشروع		زندی پور (۱۳۹۲)؛ شفیعی و همکاران (۱۳۹۰)؛ آمونسون و همکاران (۱۳۹۹)؛ Harris-Bowlsbey, 2017. «اکتشاف شغلی» به‌عنوان نوعی رفتار خودتنظیمی، پایه و اساس یادگیری رشد شغلی و موفقیت تحصیلی است (Oliveira & Araújo, 2021). کاوش شغلی به‌عنوان مؤلفه مرکزی در مدل اجتماعی-شناختی خود مدیریتی شغلی ^۱ (Lent & Brown, 2013) و زمینه تحقیقاتی رشد شغلی، به‌طور گسترده‌ای تعبیه شده است. پژوهشگران زیادی (همچون Chuang & Dellmann-Jenkins, 2010; Sovet & Metz, 2014 و Chen & Liew, 2015) یکی از عوامل مهم مؤثر بر تصمیم‌گیری شغلی کارآمد را کاوش شغلی می‌دانند که موجبات سازگاری شغلی و تقویت شایستگی‌های اشتغال‌پذیری ^۲ را فراهم می‌سازد. مکاشفه شغلی، بی‌تصمیمی شغلی را کاهش داده (Park et al., 2017)؛ به مدیریت پریشانی شغلی مرتبط با بی‌تصمیمی کمک کرده؛ خودکارآمدی تصمیم‌گیری شغلی را افزایش داده و با دیگر مشکلات تصمیم‌گیری شغلی از جمله فقدان و عدم ثبات اطلاعات مقابله می‌کند (Praskova et al., 2015؛ Xu et al., 2014 و درینی و

بحث و نتیجه‌گیری

هدف پژوهش حاضر شناسایی راهبردهای طرح‌ریزی فرایند رشد مسیر شغلی دانش‌آموزان بود. در این پژوهش ۴ مضمون فراگیر، ۸ مضمون سازمان‌دهنده و ۱۰۶ مضمون پایه به دست آمد. عوامل متعددی بر رشد شغلی افراد تأثیر می‌گذارند که به دو دسته درونی و بیرونی تقسیم می‌شوند. عوامل درونی ناظر بر تعیین‌کننده‌های فردی همچون ویژگی‌های زیست‌شناختی و روان‌شناختی هستند. عوامل بیرونی، نیز دربردارنده تعیین‌کننده‌های محیطی همچون عوامل خانوادگی، اجتماعی، سیاسی، تاریخی، اقتصادی و فرهنگی هستند (Winkel, 2007). در واقع فرد در تعامل با محیط، یک شخصیت منحصر به فرد شغلی را شکل می‌دهند (Jarkawi, 2016). راهبردهای طرح‌ریزی رشد شغلی، باید دربرگیرنده این عوامل باشند که در مضامین استخراج‌شده از این مطالعه به نمایش گذاشته شده‌اند. در ادامه شرح مختصری از مضامین فراگیر ارائه می‌شود.

تدارک بسترهای اکتشافی. جنبه‌های کلیدی اکتشاف، شناخت خود و دنیای شغلی است. «مکاشفه شخصی» بر اهمیت درک هرچه بهتر خود جهت شکل‌دهی به تصمیمات مسیر شغلی افراد اشاره دارد. انتخاب شغل، ترجمان خودپنداره فرد است؛ بنابراین گزینه‌های شغلی رضایت‌بخش مستلزم درک صحیح فرد از خویشتن است؛ به‌عبارت‌دیگر خودشناسی کلید‌گزینش

شغلی موفق است (زندی پور، ۱۳۹۲). نتایج پژوهش‌ها (Ali & Shah, Warren, 2012; Hmieleski & Baron 2008; Abdullah et al., 2018 2013) رابطه بین مکاشفه خود، خوش‌بینی، عزت‌نفس، پویایی و تصمیم‌گیری شغلی کارآمد را نشان داده است. ساخت خود، فرآیندی مادام‌العمر است نه از پیش تعیین‌شده یا ثابت. این فرایند تأمل در خویشتن^۱ شامل توجه به خودپنداره در حال تکامل در فرد است (Niles & Harris-Bowlsbey, 2017). «اکتشاف شغلی» به‌عنوان نوعی رفتار خودتنظیمی، پایه و اساس یادگیری رشد شغلی و موفقیت تحصیلی است (Oliveira & Araújo, 2021). کاوش شغلی به‌عنوان مؤلفه مرکزی در مدل اجتماعی-شناختی خود مدیریتی شغلی^۱ (Lent & Brown, 2013) و زمینه تحقیقاتی رشد شغلی، به‌طور گسترده‌ای تعبیه شده است. پژوهشگران زیادی (همچون Chuang & Dellmann-Jenkins, 2010; Sovet & Metz, 2014 و Chen & Liew, 2015) یکی از عوامل مهم مؤثر بر تصمیم‌گیری شغلی کارآمد را کاوش شغلی می‌دانند که موجبات سازگاری شغلی و تقویت شایستگی‌های اشتغال‌پذیری^۲ را فراهم می‌سازد. مکاشفه شغلی، بی‌تصمیمی شغلی را کاهش داده (Park et al., 2017)؛ به مدیریت پریشانی شغلی مرتبط با بی‌تصمیمی کمک کرده؛ خودکارآمدی تصمیم‌گیری شغلی را افزایش داده و با دیگر مشکلات تصمیم‌گیری شغلی از جمله فقدان و عدم ثبات اطلاعات مقابله می‌کند (Praskova et al., 2015؛ Xu et al., 2014 و درینی و

میان بسیار برجسته است. حمایت و بسیج منابع اجتماعی جهت تسهیل رشد شغلی جوانان، امری حیاتی است که در بستر مشارکتی خانواده - مدرسه و جامعه رخ می‌دهد (Bakshi & Joshi, 2014; Porfeli & Lee, 2012). حمایت خانوادگی نیز عنصر دیگری است که به‌ویژه در فرهنگ‌های جمع‌گرا، مورد تأکید یافته‌های پژوهشی است (Hui & Lent, 2018). نتایج پژوهش Akosah-Twumasi و همکاران (2018) دو نقش اصلی والدین و خانواده در انتخاب مسیر شغلی دانش‌آموزان را شامل؛ دلگرم‌سازی و ترغیب^۴ (ابراز عشق فداکارانه، الگوسازی و ارائه مشورت/راهنمایی^۵)؛ و حمایت (مالی، عاطفی و اجتماعی) را نشان می‌دهد که به فرآیند تصمیم‌گیری شغلی آن‌ها کمک می‌کند. از سوی دیگر طرح‌ریزی برای رشد شغلی دانش‌آموزان یک مأموریت مهم مدرسه محسوب می‌شود (Eliason & Patrick, 2008). Van Tuijl and van der Molen (2016) بر این باورند که تصمیمات شغلی بزرگسالان اغلب با ادراکات واقع‌گرایانه و مثبت دوره کودکی‌شان در مدارس از مشاغل موردنظر آنان آغاز می‌شود. پژوهش McMahan و همکاران (2000)؛ به نقل از Watson et al., 2015) نشان می‌دهد که اغلب دانش‌آموزان قادر به شناسایی ارتباط یادگیری‌هایشان در مدرسه و دنیای مشاغل نیستند و این امر حاکی از عدم اتصال آموزه‌های مدارس و زندگی واقعی است (Ginsberg et al., 2014). چارچوب «اتصال مدرسه-به-کار- به زندگی^۶» تأکید می‌کند که فرصت‌های یادگیری رشد شغلی و حرفه‌ای باید برای کمک به دانش‌آموزان برای توسعه مهارت‌ها و شایستگی‌های لازم جهت انطباق با هر یک از گذارهای مرتبط با مدرسه، کار و زندگی طراحی شود (Solberg et al., 2002). این دو نظام، با همکاری و برنامه‌ریزی هماهنگ می‌توانند به بلوغ و انطباق‌پذیری شغلی دانش‌آموزان کمک کنند. اقدامات ملی. دخیل کردن تجارت، صنعت و دولت در ایجاد و ارزیابی کیفیت برنامه‌های راهنمایی شغلی بسیار لازم است. مسئولین جامعه باید با فراهم‌سازی تجارب سازنده و مناسب شغلی به جوانان پیام دهند که به آن‌ها نیاز دارند و اشتغال، امکان‌پذیر است (زندگی پور، ۱۳۹۲). Klein (2012)؛

همکاران، ۱۴۰۱) برای حرکت روبه‌جلو در سفر شغلی، افراد با تأمل بر عوامل شخصی (درونی) و زمینه‌ای (بیرونی) می‌توانند به شناخت بهتری از خود و دنیای متغیر مشاغل دست یابند. میزان پردازش مؤثر این اکتشاف، نگرش‌ها، رفتارها و دیگر پیامدهای مربوط به کار و مراقبت، افراد را هدایت می‌کند.

آماده‌سازی شغلی و طراحی زندگی. دانش در مورد خود و دنیای مشاغل، محتواهای انتخاب شغل و طرح‌ریزی، فرایند عملیاتی دستیابی به رشد شغلی محسوب می‌شود (Abdullah et al., 2018). آنچه لازمه طرح‌ریزی است، درگیری و دغدغه ذهنی دانش‌آموزان با آینده شغلی است. درواقع حس کنجکاوی کودکان باید نسبت به دنیای مشاغل تحریک شود (سمیعی و همکاران، ۱۳۹۰). چنانچه دغدغه مسیر شغلی وجود نداشته باشد، بی‌تفاوتی مسیر شغلی شکل خواهد گرفت که منجر به برنامه‌نگی و بدبینی درباره آینده می‌شود (Sarmiento et al., 2018؛ پرلان و همکاران، ۱۳۹۵؛ Tytler & Peterson, 2004). پس از تحریک حس کنجکاوی و ایجاد دغدغه، دانش‌آموزان نیازمند مهارت‌های تصمیم‌گیری و حل مسئله هستند (زونکر، ۱۳۹۸). علاوه بر این، عنصر دیگر آماده‌سازی شغلی دانش‌آموزان «آموزش و مهارت‌افزایی» است. Porfeli and Lee (2012) تجدیدنظر در مسیر شغلی را فرآیندی موردنیاز برای مسیرهای شغلی متعدد و چندگانه امروز می‌دانند که نیاز مبرمی به آموزش مهارت‌های انعطاف‌پذیری و انطباق‌پذیری^۱ دارد. مطابق نتایج پژوهش‌ها، آموزش و تمرین مهارت‌های تهیه و حفظ شغل (Greene & Staff, 2012)؛ مصاحبه شغلی (Alexander & Hirsch, 2012) و کارآفرینی (Hamilton & Hamilton, 2012) و غیره برای رشد شغلی دانش‌آموزان بسیار مهم است. مهارت‌های نرم^۲ (مانند حل مسائل پیچیده، تفکر انتقادی، خلاقیت، مدیریت افراد و مدیریت خود) نیز از الزامات اساسی موفقیت شغلی محسوب می‌شود (Rios et al., 2020; Perry & Wallace, 2012).

ایفای نقش نظام‌های خانواده - مدرسه. طبق نظریه بوم‌شناسی^۳ اجتماعی، شخص در مسیر رشد شغلی خود در کانون چندین نظام محیطی متعامل قرار دارد. نقش خانواده و مدرسه در این

4. encouragement
5. advice/guidance
6. school-to-work-to life (STWL)

1. adaptability
2. soft skills
3. Ecological

مضمون صرف می‌شود، حفظ دقت و تمرکز لازمه کار است که قطعاً به دلیل بروز مشکلاتی در حفظ دامنه توجه این امر می‌تواند به‌عنوان یک محدودیت در این پژوهش ذکر شود. گرچه ماهیت تفسیری و انعطاف‌پذیری بالا در تحلیل مضمون یک مزیت است؛ اما همین امر می‌تواند به‌عنوان محدودیت نیز در نظر گرفته شود؛ چراکه پژوهشگر اغلب خود به‌تنهایی ناچار است تصمیم بگیرد که به چه محتوایی در داده‌ها تمرکز نماید. همچنین از آنجایی که مطالعه بر پژوهش‌های انجام‌شده در ایران متمرکز بود؛ کمبود پژوهش‌های کیفی مرتبط با موضوع پژوهش، فرآیند دستیابی به مضامین را با دشواری روبرو نمود. رشد شغلی از متغیرهای بی‌شماری اثر می‌پذیرد و محدود به مضامین شناسایی شده در این پژوهش نیست. پیشنهاد می‌شود پژوهشگران، در پژوهش‌های آتی با استفاده از روش‌های تحقیق فراترکیب^۵، مرور نظام‌مند^۶ و سایر روش‌های کمی و کیفی مؤلفه‌های دخیل در طرح‌ریزی شغلی دانش‌آموزان را با تمرکز بر پژوهش‌های داخلی و خارجی، احصاء نمایند. به دست‌اندرکاران تعلیم و تربیت و خانواده‌ها پیشنهاد می‌شود تا رشد یکپارچه و همه‌جانبه را در دستور کار قرار دهند و صرفاً بر رشد تحصیلی تأکید نکنند.

تعارض منافع

نویسندگان هیچ‌گونه تعارض منافی ندارند.

منابع

اسپانی، م.، عابدی، م.ر.، و نیلفروشان، پ. (۱۳۹۹). تحلیل چگونگی بهزیستی مسیر رشدی انتخاب شغل مطالعه موردی: دانش‌آموزان متوسطه دوره دوم شهر اصفهان. فصلنامه فرهنگ مشاوره و روان‌درمانی، ۱۱ (۴۳)، ۲۶۷-۳۰۳.

اشرفی، س.، و نجفی هزارجریبی، ح.ا. (۱۳۹۶). اثربخشی آموزش کارآفرینی بر مسیر شغلی دانش‌آموزان. مجله علوم تربیتی دانشگاه شهید چمران اهواز، ۲۰ (۲)، ۹۱-۱۰۸.

اقبال، لیل.ا. (۱۳۹۳). آسیب‌شناسی فرآیند هدایت تحصیلی در مدارس و ارائه راهکارهای اصلاحی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران.

Mekinda (2012) و Bakshi and Joshi (2014) نقش کارفرمایان و رهبران کسب‌وکار؛ قانون‌گذاران و سیاست‌گذاران؛ مسئولین محلی و ملی؛ و سایر ذینفعان اجتماعی را برای مشارکت راهبردی در رشد شغلی دانش‌آموزان ضروری می‌دانند. Huddleston و همکاران (2012) از تعامل متولیان صنایع، شرکت‌ها و کارخانه‌ها از طریق ایراد سخنرانی و ایجاد امکان بازدید از محل‌های کار جهت رشد شغلی دانش‌آموزان گزارش داده است. بهره‌گیری از طیف گسترده‌ای از کارفرمایان محلی و یا فارغ‌التحصیلان مدارس که در حال حاضر شاغلان موفق هستند؛ جهت ایراد سخنرانی در مدارس از راهکارهای Hutchinson (2018) جهت رشد شغلی دانش‌آموزان است. فرهنگ‌سازی باید در خانواده، مدرسه، جامعه، کتب و داستان‌ها باید صورت گرفته و آشناسازی جوانان با فرهنگ خوداشتغالی و کارآفرینی اتفاق افتد. فرهنگ غنی ایرانی - اسلامی، همواره اهمیت کار، تلاش، پشتکار، هدفمندی، دوری از بطلت و مفاهیمی از این دست را در گستره آموزه‌های انسان‌ساز خود ترویج نموده است که متولیان فرهنگی باید آن‌ها را در برنامه‌ریزی‌های خود مدنظر قرار دهند.

به‌طور خلاصه می‌توان گفت که اجرای مداخلات مبتنی بر راهبردهای طرح‌ریزی رشد شغلی، در طول سال‌های مدرسه به دانش‌آموزان کمک می‌کند تا برنامه‌ریزی مؤثرتری برای گذارهای پس‌امدرسه داشته باشند. با این حال، مداخلات شغلی متمرکز بر رشد شغلی کودکان و نوجوانان باید نظام‌مند و پایدار شوند، زیرا دوران مدرسه دوره‌ای از طول عمر فرد است که وی دارای فرصت زمانی بیشتر و دغدغه‌های کمتری است. از جمله خصوصیات پژوهش‌های کیفی، دخیل بودن ذهنیات پژوهشگر در گستره انجام پژوهش و از این رو احتمال ارتکاب سوگیری‌های مختلف (سوگیری تأییدی^۱، سوگیری مطلوبیت^۲؛ سوگیری «من سوگیری ندارم»^۳) است؛ لذا علی‌رغم تلاش برای «تعلیق^۴ پیش‌فرض‌ها»، امکان جداسازی عملی پژوهشگر از موضوع، فرآیند جمع‌آوری و تحلیل داده‌ها دشوار است که این امر در پژوهش حاضر نیز به‌عنوان یکی از محدودیت‌ها در نظر گرفته می‌شود. به دلیل زمان زیادی که برای تحلیل

4. epoché
5. metasynthesis
6. systematic review

1. confirmation bias
2. desirability bias
3. "I am not biased" bias

ایزدی، ع. ا. (۱۳۹۶). مشاوره شغلی؛ گامی به سوی توسعه متوازن رشته‌های تحصیلی و طراحی مسیر شغلی دانش‌آموزان. رشد آموزش مشاوره مدرسه، ۴۶، ۲۶-۳۲.

آمونسون، ن.، هریس-بولسی، ج. و نایلز، اس. جی. (۱۳۹۹). مشاوره شغلی: فرایندها و فنون. (ترجمه مهرداد فیروزبخت). تهران: ویرایش، چ ۳. (تاریخ انتشار کتاب به زبان اصلی، ۲۰۰۹).

پردلان، ن.، کریمیان، ع.، حیدری، ز. و حسینیان، س. (۱۳۹۵). اثربخشی کلاس‌های آموزش خانواده در انطباق‌پذیری مسیر شغلی دانش‌آموزان دبیرستانی. فصلنامه مشاوره شغلی و سازمانی، ۸ (۲۷)، ۵۸-۷۷.

پیشانی، ن.، و نیلفروشان، پ. (۱۳۹۳). بی‌تصمیمی مسیر شغلی در پسران: نقش عوامل فردی و سبک‌های فرزندپروری والدین. دانش و پژوهش در روان‌شناسی کاربردی، ۱۵ (۳)، ۵۴-۶۲.

خراسانی، ن.، عابدی، م. ر. و صادقی، ا. (۱۳۹۵). نیازسنجی مسیر شغلی کودکان پیش‌دبستانی. پژوهش‌های مشاوره، ۱۵ (۵۹)، ۹۷-۱۱۸.

درینی، م.، آقاجانی افروزی، ع. ا. و طهماسبی روشن، ن. (۱۴۰۱). بررسی نقش آموزش کارآفرینی و قصد کارآفرینی دانشجویان با نقش میانجی خودباوری، نگرش و ذهنیت (مورد مطالعه دانشجویان استان مازندران). پژوهش در نظام‌های آموزشی، ۱۶ (۵۶)، ۱۳۱-۱۴۵.

دهاقین، ع. ا.، فرحبخش، ک.، کلانترهرمزی، آ.، و صادقی، ع. ر. (۱۴۰۰). واریسی الگوی مفهومی مؤلفه‌های راهنمایی شغلی و کارآفرینی تلفیق‌شده در محتوای کتب درسی دوره متوسطه. ماهنامه علوم روان‌شناختی، ۲۰ (۱۰۸)، ۲۱۶-۲۱۸۰.

ذبیحی جلالی زواره، ا. (۱۳۹۶). بررسی کیفی عوامل مؤثر بر مسیر رشد شغلی دانش‌آموزان در آستانه انتخاب رشته. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبایی، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، راهنمایی و مشاوره.

ذبیحی جلالی زواره، ا.، کاظمیان، س. و کسای، ع. ا. (۱۳۹۸). بررسی کیفی باورهای مسیر رشد شغلی دانش‌آموزان دبیرستان. مجله علوم روان‌شناختی، ۱۸ (۸۴)، ۲۲۷۸-۲۲۷۳.

رضایی مدنی، م.، کلانترهرمزی، آ. و نعیمی، ا. (۱۳۹۸). بررسی فرآیند هدایت تحصیلی نوین از منظر مشاوران مدارس. فرهنگ مشاوره و روان‌درمانی، ۱۰ (۹۳)، ۷۲-۸۱.

رنجگر، ب.، میرهاشمی، م. و پاشاشریفی، ح. (۲۰۲۱). فراتحلیل تأثیر عوامل فردی، آموزشگاهی و خانوادگی در عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان دبیرستانی. پژوهش در نظام‌های آموزشی، ۱۵ (۵۴)، ۱۸-۳۲.

زند ی پور، طیبه. (۱۳۹۲). نظریه‌ها، روش‌ها و فنون مشاوره شغلی. تهران: نشر دانژه، چ ۱.

زونکر، و. ج. (۱۳۹۸). مشاوره شغلی: رویکرد کل‌نگر. (ترجمه علی محمد نظری، فرشاد محسن‌زاده و علیرضا بوستانی‌پور). تهران: انتشارات سمت، چ ۱. (تاریخ انتشار کتاب به زبان اصلی، ۲۰۰۶).

سایوکاس، م. (۱۳۹۸). مشاوره مسیر شغلی. (ترجمه پریسا نیلفروشان). اصفهان: انتشارات جهاد دانشگاهی دانشگاه اصفهان، چ ۱. (تاریخ انتشار کتاب به زبان اصلی، ۲۰۱۱).

سمیعی، ف.، اکرمی، ن.، کیخسرو کیانی، م. و گل کیان، م. (۱۳۹۶). بررسی تأثیر بازی‌های ایفای نقش شغلی بر مسئولیت‌پذیری، انطباق‌پذیری مسیر شغلی و افکار ناکارآمد حرفه‌ای دانش‌آموزان. پژوهش‌های مشاوره، ۱۶ (۶۴)، ۹۶-۱۱۳.

سمیعی، ف.، باغبان، ا.، عابدی، م. ر. و صادقیان، ع. ر. (۱۳۹۱). بررسی فرآیند شناختی تحول آرزوهای شغلی در کودکان. شناخت اجتماعی، ۱ (۲)، ۶۹-۸۰.

سمیعی، ف.، یاغیان، ا.، عابدی، م. ر. و حسینیان، س. (۱۳۹۰). نظریه‌های مشاوره مسیر شغلی (مسیر تکامل انتخاب شغل). اصفهان: انتشارات جهاد دانشگاهی واحد اصفهان، چ ۱.

سینک، ک. (۱۳۸۶). مشاوره مدرسه در عصر حاضر: نظریه، پژوهش و کاربرد. (ترجمه علی محمد نظری و علی‌اکبر سلیمانیان) تهران: انتشارات علم، چ ۱. (تاریخ انتشار کتاب به زبان اصلی، ۲۰۰۵).

شفیع‌آبادی، ع. ا. (۱۳۹۶). راهنمایی و مشاوره شغلی و نظریه‌های انتخاب شغل (با تجدیدنظر کلی و اضافات). تهران: انتشارات رشد، چ ۲۶.

صادقی، ا. (۱۳۹۰). سیر و عوامل مؤثر بر رشد شغلی دانش‌آموزان سوم راهنمایی، دبیرستان و پیش‌دانشگاهی. پایان‌نامه

نشریه علمی پژوهش در نظام‌های آموزشی | دوره ۱۶ | شماره ۵۸ | پاییز ۱۴۰۱ ▶

- competence, self-knowledge, and occupational exploration: a model for university students. *Journal of Technical Education and Training*, 10(1).
- Akosah-Twumasi, P., Emeto, T. I., Lindsay, D., Tsey, K., & Malau-Aduli, B. S. (2018, July). A systematic review of factors that influence youths career choices—the role of culture. *In Frontiers in Education* (Vol. 3, p. 58). Frontiers Media SA.
- Alexander, K. P., & Hirsch, B. J. (2012). Marketable job skills for high school students: What we learned from an evaluation of After School Matters. *New Directions for Youth Development*, 2012(134), 55-63.
- Ali, U., & Shah, E. (2013). Career decision difficulty as a predictor of environmental mastery and self-esteem in college students. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 84, 1119-1123.
- American School Counselor Association. (2017). *Position statement: The school counselor and careerdevelopment*. https://www.schoolcounselor.org/asca/media/asca/PositionStatements/PS_CareerDevelopment.pdf
- Amundson, n., Harris-Bowlsbey, j. & Niles, s. (2009). *Essential Elements of Career Counseling: Processes and Techniques*. (Translated by Mehrdad Firouzbakht). Tehran: Edited, 3rd edition. [In Persian].
- Ashrafi, S., & Najafi Hezarjaribi, H. A. (2019). The Effectiveness of Entrepreneurship Education on Students' Career Path. *Journal of Educational Sciences*, 25(2), 91-108. [In Persian].
- Bakshi, A. J., & Joshi, J. (2014). The interface between positive youth development and youth career development: New avenues for career guidance practice. *In Handbook of career development* (pp. 173-201). Springer, New York, NY.
- Berns, R. M. (2015). Child, family, school, community: Socialization and support. Cengage Learning.
- Bhat, C. S., & Stevens, M. M. (2021). College and career readiness group interventions for early high school students. *The Journal for Specialists in Group Work*, 46(1), 20-31.
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative research in psychology*, 3(2), 77-101.
- Chen, L. S., & Liew, S. A. (2015, February). Factors influencing career decision-making difficulties among graduating students from Malaysian private higher educational institutions. In Proceedings of 8th Asia-Pacific Business Research Conference. *Proceedings of 8th Asia-Pacific Business Research Conference*, (February).
- Chuang, N. K., & Dellmann-Jenkins, M. (2010). Career decision making and intention: A study of hospitality undergraduate students. *Journal of Hospitality & Tourism Research*, 34(4), 512-530.
- Dahaghin, A., farahbakhsh, K., kalantar Hormozi, A. & sadeghi, A. (2022). Investigating the conceptual model of career guidance and entrepreneurship components incorporated in the content of the first secondary school textbooks. *Journal of psychological science*, 20 (108), 2161-2180. [In Persian].
- Darini, M., Aghajaniafrozi, A., & Tahmasbiroshan, N. (2022). Examine the role Entrepreneurship
- دکتری، دانشگاه اصفهان، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، راهنمایی و مشاوره.
- صادقی، ا. (۱۳۹۴). بررسی رابطه حمایت خانواده، خودکارآمدی مسیر شغلی و عزت‌نفس با خودکارآمدی تصمیم‌گیری مسیر شغلی دانش‌آموزان. *دستاوردهای روان‌شناختی*، ۲۲ (۱)، ۲۲۷-۲۴۴.
- صادقی، ا.، باغبان، ا.، بهرانی، ف.، احمدی، س. ا. و مولوی، ح. (۱۳۹۱). بررسی عوامل مؤثر بر رشد مسیر شغلی دانش‌آموزان سوم راهنمایی تا پیش‌دانشگاهی شهر اصفهان. *مجله دستاوردهای روان‌شناختی*، ۴ (۱)، ۱-۱۸.
- عبدی زرین، س. (۱۳۹۵). نقش عوامل فردی و اجتماعی در مشاغل انتخابی. *فصلنامه علمی-پژوهشی رفاه اجتماعی*، ۱۶ (۶۳)، ۲۴۷-۲۷۸.
- گل پیچ، ز.، نظری، ع. م.، تاجیک اسماعیلی، ع. ا. و کسای اصفهانی، ع. ا. (۱۳۹۶). عوامل والدینی مؤثر بر رشد شغلی: یک مطالعه کیفی. *فصلنامه مشاوره شغلی و سازمانی*، ۱۰ (۳۴)، ۱۱۳-۱۳۶.
- لیپتک، ج. ج. (۱۳۹۰). *طرح‌ریزی درمان در مشاوره حرفه‌ای*. (ترجمه مهدی زارع بهرام‌آبادی و عبدالله شفیع‌آبادی) تهران: انتشارات سمت، چ ۱ (تاریخ انتشار کتاب به زبان اصلی، ۲۰۰۱).
- موسوی، س. ن. ا.، سپهوند، ر.، شریعت‌نژاد، ع. و موسوی، س. ن. (۱۳۹۹). شناسایی و تبیین رفتارهای مسیر شغلی آینده‌نگر در جهت بهبود قابلیت استخدام‌پذیری متقاضیان کار با استفاده از روش دلفی فازی. *مشاوره شغلی و سازمانی*، ۱۲ (۴۵)، ۳۱-۵۲.
- نویدی، احد. (۱۳۹۶). هدایت تحصیلی در نظام آموزش و پرورش ایران: تجارب عملی و چالش‌های پایدار. *تعلیم و تربیت*، ۱۳۳، ۹-۳۴.
- وکیلی زاده، ن. و صادقی، ا. (۱۳۹۴). مقایسه تأثیر مشاوره مسیر شغلی سازه‌گرا بر انطباق‌پذیری مسیر شغلی دانش‌آموزان دختر دارای والدین معتاد و غیرمعتاد شهر اصفهان. *فصلنامه اعتیاد پژوهی سوء‌مصرف مواد*، ۱۰ (۳۷)، ۴۳-۵۷.

References

- Abdi, Z. S. (2017). the role of individual and social factors in selected jobs. *Social Welfare Quarterly*, 16 (63), 247-278. [In Persian].
- Abdullah, N., Hussin, N., Shonubi, O. A., Ghazali, S. R., & Talib, M. A. (2018). Career decision-making

- experiences. *Technology and Engineering Teacher*, 79(6), 8-14.
- Jarkawi, H. (2016). planning a friendly career of students through strategic approach in smk shuhada banjarmasin.
- khorasani N. & abedi, M. (2016). sadeghi A. Preschool children's' career needs Assessment. *Journal of Counseling Research*, 15 (59), s97-118. [In Persian].
- Klein, D. (2012). Building business-community partnerships to support youth development. *New Directions for Youth Development*, 2012(134), 77-84.
- Lent, R. W., & Brown, S. D. (2013). Social cognitive model of career self-management: toward a unifying view of adaptive career behavior across the life span. *Journal of counseling psychology*, 60(4), 557.
- Liptak, J. J. (2001). *Treatment planning in career counseling*. (Translated by Mehdi Zare Bahramabadi and Abdullah Shafiabadi) Tehran: Samt Publications, 1st edition. [In Persian].
- Mau, W. J. (2008). Career development intervention schools. *Handbook of school counseling*, 497-515.
- Mekinda, M. A. (2012). Support for career development in youth: Program models and evaluations. *New directions for youth development*, 2012(134), 45-54.
- Mousavi, S. N., Sepahvand, R., Shariat Nejad, A., & Mousavi, N. (2021). Identifying and explaining Proactive career behaviours to improve employability of employers using fuzzy Delphi method. *Career and Organizational Counseling*, 12(45), 31-52. [In Persian].
- Navidi, A. (2018). Academic Guidance in Iranian Educational System: Practical Experiences and Lasting Challenges. *Quarterly Journal of Education*, 34 (1), 9-34. [In Persian].
- Niles, S. G., & Harris-Bowlsbey, J. (2013). Career development interventions in the 21st century (p. 528). Boston, MA: Pearson.
- Oliveira, Í. M., & Araújo, A. M. (2021). Career exploration as a foundation for career developmental learning and academic success in childhood. *British Journal of Guidance & Counselling*, 1-20.
- Parishany, N., & Nilforooshan, P. (2017). Career indecision in boys: The role of individual factors and parenting styles. *Knowledge & Research in Applied Psychology*, 15(57), 55-63. [In Persian].
- Park, K., Woo, S., Park, K., Kyea, J., & Yang, E. (2017). The mediation effects of career exploration on the relationship between trait anxiety and career indecision. *Journal of Career Development*, 44(5), 440-452.
- Perry, J. C., & Wallace, E. W. (2012). What schools are doing around career development: Implications for policy and practice. *New directions for youth development*, 2012(134), 33-44.
- Pordelan, N., Karimyan., A., Heydari., Z. & Hosseinian., S. (2016). Examined the role of family education classes in career adaptability of first year high school student. *Quarterly Journal of Career & Organizational Counselin*, 8 (27), 58-77. [In Persian].
- Porfeli, E. J., & Lee, B. (2012). Career development during childhood and adolescence. *New directions for youth development*, 2012(134), 11-22.
- Education and Entrepreneurship Intention of Students with the Mediating Role of Self-Confidence, Attitude and Mentality (Case Study of Students in Mazandaran Province). *Journal of Research in Educational Science*, 16(56). [In Persian].
- Dewi, L., & Sutisna, M. R. (2019, April). Designing Project-Based Learning to Develop Students' Creativity in The Fourth Industrial Revolution. *In 8th UPI-UPSI International Conference 2018 (UPI-UPSI 2018)* (pp. 119-125). Atlantis Press.
- Eghbali, I. (2013). *Pathology of the educational guidance process in schools and providing corrective solutions*. Master's thesis, Allameh Tabatabai University, Tehran. [In Persian].
- Eliason, G. T., & Patrick, J. (Eds.). (2008). *Career development in the schools*. IAP.
- Espanani, M., Abedi, M. R. & Nilforooshan, P. (2020). Analysis of how welfare of the career choice process case study: high school students in Isfahan city. *Counseling Culture and Psychotherapy*, 11(43), 267-303 [In Persian].
- Ezadi, a. a. (2014). Career counseling; A step towards the balanced development of academic fields and the design of students' career paths. *School counselor training* (46), 26-32.
- Ginsburg, A., Jordan, P., & Chang, H. (2014). Absences Add Up: How School Attendance Influences Student Success. *Attendance Works*.
- Golpich, Z., Mohammadnazari, A., Tajikesmareeli, A., & Kasaeefahani, A. R. (2018). Parental factors influencing on career development: Qualitative research. *Journal of Career and Organization Consulting*, 10 (34), 113-136. [In Persian].
- Greene, K. M., & Staff, J. (2012). Teenage employment and career readiness. *New directions for youth development*, 2012(134), 23-31.
- Grigal, M., Cooney, L., & Hart, D. (2019). Promoting college and career readiness with middle school youth with disabilities: Lessons learned from a curriculum development project. *Career Development and Transition for Exceptional Individuals*, 42(1), 64-71.
- Hamilton, S. F., & Hamilton, M. A. (2012). Development in youth enterprises. *New directions for youth development*, 2012(134), 65-75.
- Hmieleski, K. M., & Baron, R. A. (2008). When does entrepreneurial self-efficacy enhance versus reduce firm performance? *Strategic Entrepreneurship Journal*, 2(1), 57-72.
- Huddleston, P., Mann, A., & Dawkins, J. (2012). *Employer engagement in English independent schools* (pp. 163-175). London: Education and Employers Taskforce.
- Hui, K., & Lent, R. W. (2018). The roles of family, culture, and social cognitive variables in the career interests and goals of Asian American college students. *Journal of counseling psychology*, 65(1), 98.
- Hutchinson, J. (2018). Career guidance in five English independent schools. *British Journal of Guidance & Counselling*, 46(1), 51-65.
- Jackson, A., Mentzer, N., & Kramerbottiglio, R. (2020). soft robotics as emerging technologies: preparing students for future work through soft robot design

- and additions). Tehran: Rushd Publications, 26th edition. [In Persian].
- Sink, C. A. (2005). Contemporary school counseling: Theory, research, and practice. (Translated by Ali Mohammad Nazari and Ali Akbar Suleimani) Tehran: ELM Publications, 1st edition. [In Persian].
- Solberg, V. S., Howard, K. A., Blustein, D. L., & Close, W. (2002). Career development in the schools: Connecting school-to-work-to-life. *The Counseling Psychologist*, 30(5), 705-725.
- Sovet, L., & Metz, A. J. (2014). Parenting styles and career decision-making among French and Korean adolescents. *Journal of Vocational Behavior*, 84(3), 345-355.
- Tytler, R., & Peterson, S. (2004). From "try it and see" to strategic exploration: Characterizing young children's scientific reasoning. *Journal of Research in Science Teaching: The Official Journal of the National Association for Research in Science Teaching*, 41(1), 94-118.
- Vakilzadeh, N. & sadeghi, A. (2016). On the Comparison of the Effect of Constructivist Career Counseling on Career Adaptability of Female Students in Families with and without Addicts. *Scientific Quarterly Research on Addiction*, 10 (37):43-57. [In Persian].
- Van Tuijl, C., & van der Molen, J. H. W. (2016). Study choice and career development in STEM fields: an overview and integration of the research. *International journal of technology and design education*, 26(2), 159-183.
- Warren, A. L. (2012). *The Relationship Between Self-Esteem and Career Choices Amongst African American High School Students* (Doctoral dissertation, Howard University).
- Watson, M., Nota, L., & McMahan, M. (2015). Evolving stories of child career development. *International Journal for Educational and Vocational Guidance*, 15(2), 175-184.
- Winkel, W. S., & Hastuti, S. (2004). Bimbingan dan Konseling. Yogyakarta: Media Abadi.
- Xu, H., Hou, Z. J., & Tracey, T. J. (2014). Relation of environmental and self-career exploration with career decision-making difficulties in Chinese students. *Journal of Career Assessment*, 22(4), 654-665.
- Zabihi Jalali Zavareh, A. (2016). *Qualitative investigation of factors affecting the path of career development of students on the threshold of choosing a major*. Master's thesis, Allameh Tabatabai University, Faculty of Psychology and Educational Sciences, guidance and counseling. [In Persian].
- Zabihi, J. Z. E., Kazemian, S., & Kasaei, A. (2020). Qualitative study of beliefs in the career development of high school students. *psychological science*, 18 (84), 2273-2278. [In Persian].
- Zandipur, Tayyaba. (2012). Career counseling theories, methods and techniques. Tehran: Danjeh Publishing House, 1st edition. [In Persian].
- Zunker, V. G. (2006). *Career counseling: a holistic approach*. (Translated by Ali Mohammad Nazari, Farshad Mohsenzadeh and Alireza Bustanipour). Tehran: Samit Publishing House, 1st edition. [In Persian].
- Praskova, A., Creed, P. A., & Hood, M. (2015). Career identity and the complex mediating relationships between career preparatory actions and career progress markers. *Journal of vocational behavior*, 87, 145-153.
- Radcliffe, R. A., & Bos, B. (2013). Strategies to prepare middle school and high school students for college and career readiness. *The Clearing House: A Journal of Educational Strategies, Issues and Ideas*, 86(4), 136-141.
- Ranjgar, B., Mirhashemi, M., & Pasha Sharifi, H. (2021). A Meta-Analysis of Individual, Familial, and School Factors Affecting Academic Performance and Dropout among High School Students. *Journal of Research in Educational Science*, 15(54), 18-32. [In Persian].
- Rezaei Madani, M., Kalantar Hormozi, A., & Naeimi, E. (2019). The survey of the process of new academic guidance in ninth grade from the perspective of school counselors. *Counseling Culture and Psychotherapy*, 10(39), 27-48. [In Persian].
- Rios, J. A., Ling, G., Pugh, R., Becker, D., & Bacall, A. (2020). Identifying critical 21st-century skills for workplace success: A content analysis of job advertisements. *Educational Researcher*, 49(2), 80-89.
- Roessler, R. T., Hennessey, M. L., Hogan, E. M., & Savickas, S. (2009). Career Assessment and Planning Strategies for Postsecondary Students with Disabilities. *Journal of Postsecondary Education and Disability*, 21(3), 126-137.
- Sadeghi, A. (2011). *The progress and factors affecting the career development of middle school, high school and pre-university students*. PhD thesis, Isfahan University, Faculty of Educational Sciences and Psychology, guidance and counseling. [In Persian].
- Sadeghi, A. (2015). The Investigation of Relationship of Family Support, Career Self-efficacy and Self-esteem with Decision making Self-efficacy on Junior High School Students. *Journal of Psychological Achievements*, 22(1): 227-244. [In Persian].
- Sadeghi, A., Baghban, I., Bahrani, F., Ahmadi, A., & Molavi, H. (2012). The Study of Factors That Affect Students' (8-12) Career Development in Isfahan. *Journal of Psychological Achievements*, 19(1): 1-18. [In Persian].
- Samiee, F., Akrami, N., & Golkian, M. (2018). Studying the Effect of Job Role Playing Games on Students' Responsibility, Career Adaptability, and Dysfunctional Career Thoughts. *Journal of Counseling Research*, 16 (64), 97-113. [In Persian].
- Samiee, F., Baghban, I., Abedi, M., Sadeghian, A. (2013). A Study of Cognitive Process Development of Occupational Aspirations on Children. *Social Cognition*, 1(2), 69-80. [In Persian].
- Sarmento, T., Ferreira, F., Madeira, R., Silva, A. N., Silva, M. C., & Rocha, M. D. (2017). Brincar e aprender na infância. *Porto: Porto Editora*.
- Savickas, M. L. (2011). Career path counseling. (Translated by Parisa Nilfroshan). Isfahan: University of Isfahan Jihad Publications, 1st edition. [In Persian].
- Shafiabadi, A. A. (2016). *Career guidance and counseling and theories of career choice* (with general revision